

A budapesti magánkisipar az új gazdasági mechanizmus első évében

Írta: Kertész István, a Fővárosi Tanács VB ipari osztályának vezetője

„Visszaadjuk-e iparunkat már most, vagy az új mechanizmusban úgyszólván lehúzzuk a rolót?” tette fel a kérdést 1967. elején egyik budapesti kisiparos anket hallgatója.

Nem — volt rá a válasz, mert a kisiparra az új irányítási rendszer viszonyai között is szükség lesz. Kétségtelenül sok kérdés, mendemonda foglalkoztatta az iparosokat jövőjükéről, helyzetükről és arról, mit hoz számukra az 1968-as esztendő. Már akkor is, de azóta még inkább világos lett mindenki előtt, hogy a kisiparnak változatlanul megvan a helye és szerepe a népgazdaságban, szükség van hasznos tevékenységére. Nem kellett az anket kérdezőjének, de az ott jelenlevő majd 200 iparosnak sem lehúzni a rolóját.

Az anket óta több mint másfél év telt el, az új mechanizmus lassan régi lesz, ezért érdemes kicsit megnézni: mi történt az elmúlt hónapokban, hogyan alakult a fővárosi kisiparosok helyzete, mit tettek az iparhatóságok, milyen terveik vannak és mit vár a főváros lakossága a budapesti magánkisiparosoktól.

Ez év elején 16 151 kisiparos volt Budapesten, szeptember 30-án 16 070. Tehát számuk a majd egy évvel ezelőttihez képest csak kismértékben csökkent (81 fő). Igaz, 699-en adták vissza iparigazolványukat, 49-től kellett megvonni szabálytalan iparigazolványukat, 667 új iparjogosítványt kellett kiadni 1968. első kilenc hónapjában. Mondhatná valaki, hogy lám, mégis sokan húzták le a rolót, tehát volt valami igazság a felvetett aggodalomban.

A múlt év azonos időszakában az új iparosok száma kisebb volt, mint ebben az évben. Ennek alapján más oldalról felvethetik azt, hogy az új mechanizmus a kisipar számára kedvez. Ugy gondolom, egyik nézet sem igaz, mindkettőben túlzás van.

A párt és a kormány kisipari politikája az elmúlt 10 évben töretlen, változatlan. A párt VIII. és IX. kongresszusának határozatai is ezt bizonyítják, de ezt fejezik ki az év eleje óta megjelent kormányhatározatok, miniszteri rendeletek is. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatták, hogy ez a kisipari politika helyes, a kisipar — a helyenként meglévő spekulatív tevékenység ellenére is — megfelelt azoknak a célkitűzéseknek, hogy vegyen részt a lakosság szolgáltatási igényeinek kielégítésében, kissorozatú és egyedi termékeket állítson elő, javítsa az áruválasztékot, bővítsa az exportot. Ezért nem volt szükség a kisipari politika megváltoztatására. Miről van hát szó? Arról, hogy az új gazdasági mechanizmus a termelés hatékonyságának növelését, a termelési költségcsökkentését, a jövődelmezőbb gazdaságkialakítást igényli a szocialista ipartól és ezzel szoros összefüggésben változatlanul épít a kisipar szolgáltató és áruteremtésére. A kormány intenciói azt célozzák, hogy ahol a szocialista ipar fejlesztése nem indokolt, vagy a tevékenység hatékonysága azt nem teszi szükségessé, ott jobban használják fel a kisiparosok munkáját, a kisipari tevékenység bővítésével is szélesítsék, javítsák a lakosság ellátását, segítsék a hatóságok az ipari termelésben, értékesítésben a verseny kibontakozását a kisiparosok között, de a szocialis-

ta ipar és a magánkisipar között is. Tehát nem valami kisiparos mechanizmusról van szó, hanem a népgazdaság irányításának olyan új módszeréről, amelyben továbbra is felhasználjuk — ha úgy tesszük: jobban — a hasznos kisipari tevékenységet.

A Fővárosi Tanács végrehajtó bizottsága ez év júliusában gondos elemzés alá vette a budapesti magánkisipar helyzetét. Ugyanezt megvitatta a kerületi tanácsok vb-elnökeivel és azóta jó néhány budapesti kerületben napirendre tűzték a vb ülésén saját kerületük helyzetét, az ott dolgozó magánkisiparosok munkáját és megfelelő határozatokat hoztak a munka továbbvitelére.

A különböző fórumokon egyértelműen megállapították, hogy a budapesti kisiparosok fontos szerepet töltenek be a lakosság ellátásában.

Mit mondanak a számok? 1967-ben a minisztériumi, tanácsai, szövetkezeti és magánkisipar két és fél milliárd forint értékű munkát végzett a lakosságnak és ennek 40 százaléka, egymilliárd forint a magánkisipar munkájából adódott. A 16 000 kisiparosnak mintegy 60 százaléka végez lakossági munkát. Ez év első háromnegyed évének számai hasonló képet mutatnak. Ezért munkájukról nem mondhatunk le, sőt az igények gyors növekedése több területen megköveteli a szolgáltató tevékenységük fejlesztését és ennek támogatását. Ezt a megállapítást alátámasztja az is, hogy a budapesti kisiparosok életkora elég magas. 1961-ben a fővárosban 30 százaléka volt nyugdíjas korban, s ez az arány 1967-re 48 százalékra emelkedett, átlagos életkoruk 60,5 év. Ez az oka a nagyszámú iparvisszaadásnak.

A helyzet éppen azokban a szakmákban a rosszabb, amelyekben szolgáltató-javító munkát végeznek. Emiatt néhány éven belül tevékenységük nagyarányú kiesésére lehet számítani, ha alapad az utánpótlás.

A budapesti iparhatóságok és KIOSZ-szervezetek közötti munka javult, együttműködésük során helyesen értelmezték a párt és a kormányzatok kisipari politikáját. Megfelelő telepítéspolitikájukkal, az egyedi ügyek differenciáltabb elbírálásával javult az egyes területek ellátottsága, a szocialista szektor fejlesztése mellett jól felhasználták a magánkisipar kiegészítő tevékenységét.

A lakosság szélesebb körű, kulturáltabb ellátása, a fokozottabb igények kielégítése és a meglévő problémák megoldása érdekében tovább kell folytatni és javítani ezt a munkát. Állandóan figyelemmel kell kísérni az igények, az ellátottság alakulását, s ahol a szocialista szektor fejlesztése nem — vagy gazdaságosan nem — lehetséges, kisipari jogosítványok kiadásával, engedélyezésével kell az igények kielégítéséről gondoskodni.

Az új lakótelepeken nincs mód arra, de több helyen nem is kell, hogy a szocialista szektor szolgáltató egységeit telepítsük. Az ellátás sokoldalú biztosítására azonban indokolt, hogy ahol lehet, lakásban végezhető tevékenységre (úgy, hogy ezzel a lakók nyugalmát ne zavarják) adjanak ki iparjogosítványokat, vagy kisebb üzletekben — az építési költség megfelelő térítése esetén

— tegyék lehetővé kisiparosok működését. A beruházás-igényes szakmák esetében, ha a kisiparos fejleszteni akar, támogatást kell adni, hogy hitelt kapjon, mert ezzel további javítóképesség növekedést lehet elérni.

Szólni kell arról is, hogy jó néhány olyan tevékenység van, ahol a szakma gyakorlásához megfelelő műszaki felszereltség, berendezés szükséges, mert enélkül ma már jó minőségű munka alig képzelhető el. Emiatt szükséges arra is felhívni a figyelmet, hogy a jövőben kiadásra kerülő iparjogosítványok elbírálásakor vizsgálni kell, hogy a kérelmező — a szakmai ismereten túl — rendelkezik-e megfelelő felszereléssel. A KIOSZ-szervezetek bevonásával végezzük e munkát, amellyel lehetővé válik, hogy a szakosztályokban dolgozó kisiparos aktív bevonásával reális követelmények kerüljenek megállapításra, olyanok, amelyek biztosítják a munkák szakszerű elvégzését.

Amikor kisiparosokkal — de másokkal is — beszélünk a szolgáltatás fejlesztéséről, sok esetben merül fel problémaként a helyiséghiány, amely a szocialista és a magánkisiparban egyaránt jelentkezik. Ugy gondoljuk, javítana a helyzeten — ha nem is old meg mindent — az az álláspont, hogy támogatni kell a kisiparosok telephely-áthelyezés iránti kérelmét, ha saját ingatlanukban, műhelyükben vagy magántulajdonukban levő épületben kívánják iparukat folytatni. Ha pedig a telephely áthelyezésével állami tulajdonban levő helyiség, terület szabadul fel, a kérelmet csak kivételesen indokolt esetben szabad megtagadni.

Sok olyan kisiparos van ma is, akiknek használatában, vagy tulajdonában levő üzlet, műhely mérete több iparos működését tenné lehetővé. Ezért a helyiségek jobb kihasználása érdekében engedélyezni kell több kisiparos egy helyiségben való iparjoggyakorlását. Persze ennek megadásával egyidejűleg fel kell lépni az ellen, hogy ezt egyesek tiltott társulásra használják fel.

A Budapesten üzlettel rendelkező kisiparosoknak amellett, hogy kifogástalan, jó munkát végezzenek, azzal is kell törődniük, hogy üzleteik tiszták, rendesek legyenek. A főváros nagy erőfeszítéseket tesz azért, hogy Budapest világvárosi jellegét külső megjelenése is reprezentálja. Az utóbbi években nagyot léptünk e téren is előre, de még az üzletportálok, a neonreklámok rendbehozása terén sok behozni való van. Mi azt kérjük és várjuk a kisiparosoktól, hogy ezen a téren is feleljenek meg a velük szemben támasztott követelményeknek, megfelelő neonosítással, villanyreklámok alkalmazásával — elsősorban a főútvonalakon — segítsenek a várost színesebbé, hangulatosabbá tenni.

A lakosság jobb ellátását a jelenlegi hagyományos módszerek mellett nem tudjuk majd kielégíteni. Ebben nemcsak az gátol, hogy beruházási eszközeink korlátozottak, helyiséghiány van, hanem az is, hogy Budapesten — mindannyiunk előtt is közismert — nincs elegendő munkaerő. Ez korlátozza a vállalatok, szövetkezetek, de a kisipar

szolgáltató tevékenységének fejlesztését is. Ezért lehetővé kell tenni az eddigieknél nagyobb mértékben, hogy vállalati és szövetkezeti dolgozók munkaviszonyuk fenntartása mellett engedéllyel folytathassanak ipari tevékenységet kizárólag szolgáltató-javító szakmákban. Egyesek részéről különböző aggályokat vetnek fel erre, de ezek nem elég indokoltak. Jelenleg mindössze 150-en dolgoznak ilyen engedéllyel a fővárosban, de számukat többszörösére lehetne emelni. Hasonlóképpen szükség volna arra is, hogy az ország más területeihez hasonlóan nálunk is mód legyen nyugdíjasoknak engedélyt adni — nyugdíjuk megtartása mellett — ipari szolgáltatás végzésére. Ezekkel a módszerekkel olyan kisebb javításokat is el lehetne érni gyorsabban és jól végezhető, amelyek nemcsak a szocialista ipar, de legtöbbször a kis-

iparosok számára sem kifizetődők.

Amikor arról beszélünk, hogy támogatjuk a kisiparosok hasznos, szolgáltató-javító tevékenységét, arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy vannak, akik visszaélnék a lehetőségekkel, szabálytalan eszközökkel igyekeznek magasabb jövedelemre szert tenni. Azt hiszem, a becsületesen gondolkodó és dolgozó emberekkel találkozni törekvésünk, amikor az ilyenekkel szemben kérjük a kisiparosok, a KIOSZ-szervezetek támogatását, azért, hogy közös erővel vessünk gátat a szabálytalan kódok működésének. Ez nemcsak állami, lakossági érdek, hanem a kisiparosoké is, mert őket is bántja ezek működése, s az ennek nyomán még helyenként ma is tapasztalható általánosított megállapítás. Egy-néhányan pöffeszkedő, dorbézoló, enyhén szólva szerényte-

len magatartásukkal a dolgozó jogos felháborodását váltják ki. Aki pedig törvénytelen módon akar jövedelemhez jutni, azokkal szemben határozottan, keményen fel kell lépni.

Amikor az elmúlt év tapasztalatait, előtűnk álló feladatokat végiggondoltam és leírtam, nem törekedtem teljességre. Igen sok mindenről lehetne még beszélni, írni, de ebben a cikkben inkább csak azt tűztem ki célul, hogy a lakosság ellátását, a kisipar problémáját érintő néhány kérdést vessek fel, melyeket elsősorban a tanácsok, az iparhatóságok oldaláról tartok szükségesnek.

Ha ezt sikerült elérni, ha ezzel sikerül egy kicsit is hozzájárulni a jobb kisiparpolitikai munka kialakításához, akkor közös célunk megvalósításához egy lépéssel közelebb kerültünk.